

політичної конкуренції і виборчої кампанії, котра відбувається на принципах демократії. Згідно з критеріально-індикативною шкалою Р. Даля, системи є настільки недемократичними, наскільки вони не допускають опозицію до виборів, або в якій така опозиція є обмеженою чи переслідується, опозиційні газети зазнають цензури і закриваються, відбувається маніпулювання голосами виборців та фальшування результатів виборів. Уряди, котрі виникають на основі виборів, можуть бути неефективними, корумпованими, безвідповідальними і контрольованими різними групами інтересів, не здатними до впровадження політики, необхідними для суспільного блага, однак якщо існують демократичні норми й процедури, то всі недоліки й похибки можуть бути оперативно відкоригованими.

У наш час превалює концептуальний підхід Р. Даля, згідно з яким ідеалом представницької системи є не демократія, а поліархія – влад кількох груп, еліт та прошарків, котрі ефективно здійснюють представницькі функції. Симетричним відповідником цього типу політичного ідеалу є модель, відповідно до якої поліархія є правлінням меншості, яке обирається народом на конкурентних умовах (як правило – на виборах). Демократія ж – на відміну від поліархії – є ідеалом, котрий передбачає рівну участь усіх громадян в управлінні.

Нині демократія як влада більшості здійснюється насамперед засобом представницьких інститутів. Як зазначають Д. Веймер та Е. Вайнінг, «суспільство підійшло б найближче до прямої демократії, якби мало право своєчасно відкликати виборних представників, відповідальних за ухвалення рішень. Тоді відповідальні за такі рішення виробляли б політику принаймні з урахуванням динаміки вподобань» [2, с. 186]. У перспективі інститути представницької демократії необхідно замінити формами і моделями прямої демократії, котра забезпечить індивідуальну і безпосередню участь громадян у прийнятті загальносуспільних рішень.

Якщо ще наприкінці 90-х років ХХ століття основним критеріальним аргументом вибору на користь демократичного розвитку суспільства вважався господарсько-економічний успіх і рівень життя, то нині, після того, як з'ясувалося, що завдяки паразитуванню на природних багатствах можна забезпечити високий рівень достатку, нехтують елементарними демократичними нормами, правами і свободами, вибір на користь демократії все більше набуває ознак вибору культурно-цивілізаційного, аксіологічного та етичного.

Бібліографічні посилання:

1. **Варзарь П.** Демократія і бюрократія: проблема сумісності / П. Варзарь // Політичний менеджмент. – 2010. – №1. – С. 75-83.
2. **Веймер Д. Л., Вайнінг Е. Р.** Аналіз політики: концепція і практика / Д. Л. Веймер, Е. Р. Вайнінг. – К.: Основи, 2000. – 382 с.
3. **Пшеворский А.** Демократия и развитие: что мы знаем и чего не знаем / Адам Пшеворский // Ойкумена: Альманах сравнительных исследований политических институтов, социально-экономических систем и цивилизаций. – Харьков, 2007. – Вып. 5. – 258 с.
4. **Якубін О.** Чому капіталізм і демократія – це різні речі [Електронний ресурс] / О. Якубін / Режим доступу: Pravda.com.ua / columns/ 2010/07/6/5200305/view_print/.
5. **Dye T. R.** The Irony of Democracy: An Uncommon Introduction to American Politics / T. R. Dye, L. H. Zeigler. - Monterey: Duxbury Press, 1981. – 634 p.
6. **Sartori G.** The Theory of Democracy Revisited / G. Sartori. - Shatham: Shatham House Rublishers, 1987. – 312 p.

УДК 327. 5 (470+571) (73)

О. Ю. Кондратенко

Національний авіаційний університет (м. Київ)

РОСІЙСЬКО-АМЕРИКАНСЬКІ ВІДНОСИНИ НА ЗЛАМІ ТИСЯЧОЛІТЬ

Розглянуто пріоритетні напрями взаємовідносин двох ядерних наддержав у постбіполярний період. Зокрема коротко розкрито питання співпраці у галузі ядерної безпеки та міжнародної стабільності, а також проаналізовано причини та наслідки суперечностей у геополітичній сфері.

Ключові слова: Російська Федерація, США, напрямки взаємовідносин, ядерне роззброєння.

Рассмотрены приоритетные направления взаимоотношений двух мощных ядерных государств – Российской Федерации и Соединенных Штатов Америки в постбиполярный

період. В частині вкратце раскрыт вопрос сотрудничества в отрасли ядерной безопасности и международной стабильности, а также проанализированы противоречия в геополитической сфере.

Ключевые слова: Российская Федерация, США, направления взаимоотношений, ядерное разоружение.

The aim of the article is to outline the Russian-American dialogue on reducing strategic nuclear weapons, conflicts of interests in the post-analysis of the discourse about the deployment of U. S. missile defense system in Eastern Europe. Considered priorities relationship of two nuclear superpowers in the post-bipolar period. Specifically briefly exposed to cooperation in the field of nuclear security and international stability and analyzes the causes and consequences of geopolitical conflicts in the post. With the end of the Cold War, Russia has ceased to be one of the poles of the global impact that long considered the Soviet Union. After the Soviet collapse, Russia is trying to regain its former power, not excluding the new round of confrontation with the U. S. Evidence of this is the policy of President Vladimir Putin, who is trying to restore the Russian Empire through the formation of different integration structures. At the turn of the millennium, Russia is trying to keep an equal dialogue with the U. S. on key international security issues in the context of nuclear disarmament, the fight against international terrorism and other global challenges. Russian-American relations in the post-bipolar period characterized by cycles, as is often the phase differences between the two nuclear powers varies warming for what follows a new round of confrontation. Cooling of political relations between the two countries, which is clearly traced in the last few years, some political experts tend to be regarded as the beginning of a «new Cold War». However, given the new geopolitical balance of power in the international arena renovation confrontation between two nuclear powers such as the Soviet-American today seems unlikely. Last largely refuted inconvenience aggravation of the conflict for both sides. Meanwhile politics Barack Obama aims to optimize the Russian-American relations in the context of the so-called «reset».

Keywords: Russia, the USA, the direction of relationships nuclear disarmament.

У вивченні питання російсько-американських відносин простежується значна прогалина у вітчизняній політичній науці. Поясненням цьому є фактична відсутність комплексних наукових розвідок із зазначеної тематики. Вітчизняні дослідники торкаються питань відносин Росії та США здебільшого через призму місця України у структурі формування провідних полюсів світової політики, що тим самим знижує вивчення сутності впливу великих держав на світову систему. Саме тому постає необхідність комплексного і всебічного аналізу російсько-американських відносин задля подальшої актуалізації проблематики та сприяння утвердженню нового наукового напрямку на теренах України.

Наукові розробки із зазначеного питання у своїй переважній більшості традиційно представлені російським та західними авторами. Проте, логічно буде спочатку назвати розвідки українських авторів, зокрема Л. Коврик-Токар [14], А. Луценка [15], В. Орлик [19], П. Сіновець [27], О. Шевчука [37]. Російська академічна думка традиційно репрезентована такими провідними науковцями-політологами як А. Богатуров [1; 2], Я. Пляйс [21], С. Рогов [23], А. Торкунов [34], Д. Тренін [33], Т. Шаклеїна [36] тощо. Об'єктом окремої уваги дана тематика фігурує і серед Західних вчених, зокрема американців Л. Айхари [29], Д. Гудбі [9], Е. Качинса [13], Т. Грема [8] та У. Денверса [10].

В цілому ж ознайомлення з рядом наукових праць наводить на попередній висновок, що російсько-американські відносини досі не стали полем серйозної уваги та наукової заклопотаності українських політологів і лише окремі зарубіжні дослідники наблизились до більш-менш повноцінного розкриття даної проблеми.

У зв'язку з цим, задля бодай часткового заповнення цієї лакуни, автор статті ставить перед собою наступні завдання:

висвітлити продовження діалогу щодо скорочення стратегічної ядерної зброї;

з'ясувати питання виникнення суперечностей та зіткнення інтересів двох держав на пострадянському просторі;

розглянути питання розміщення американської системи ПРО в Східній Європі.

Передусім відзначимо, що важливим етапом становлення двосторонніх відносин між США і РФ стало їх зближення у торговельно-економічній сфері після набуття у липні 1992 р. чинності домовленості про надання сторонам найбільшого сприяння*. За цією домовленістю США висловили обіцянку сприяти Росії у проведенні реформ її економіки з метою формування вільного ринку та інтеграції РФ у глобальну економіку. Водночас США пообіцяли Росії допомогу у створенні привабливого інвестиційного клімату шляхом удосконалення законодавства у сфері

оподаткування, власності й контрактового права, а також у сфері прав інтелектуальної власності [3, с. 435-437].

У січні 1993 р. Дж. Буш-старший прибув з офіційним візитом до Москви у ході якого було підписано договір про подальше скорочення і обмеження стратегічних наступальних озброєнь (СНО-2, START II). Під час підписання договору сторони виходили з того, що останній набуде чинності лише після того як Україна, Білорусь і Казахстан ратифікують СНО-1 та приєднаються до договору про непоширення ядерної зброї у якості неядерних держав. Ратифікацію договору СНО-1 ці три держави ухвалили у своїх парламентах у грудні 1994 р. Остаточо ж договір був ратифікований у 1996 р. Конгресом США та у 1997 р. Держдумою РФ [9, с. 118; 25, с. 334-335; 26, с. 360]. Водночас досить важко просувались переговори по ратифікації договору СНО-2, оскільки ще у березні 1997 р. у Гельсінкі президенти Росії і США підписали спільну заяву про перенесення терміну ліквідації озброєнь на 31 грудня 2007 р. Останнє здебільшого було викликано фінансовими проблемами Росії, пов'язаними з девальвацією національної валюти. Зрештою довір був ратифікований Федеральними зборами Росії у квітні 2000 р. Особливістю документу було те, що він вважався чинним лише за умов дотримання умов договору ПРО 1972 р. Тому на випадок виходу США з договору ПРО, Росія вважала правовим вихід з договору СНО-2 [26, с. 399].

Хоча співпраця Росії зі США у другій пол. 1990-х рр. залишалась ще досить тісною, проте між двома державами вже назрівали суперечності стратегічного плану. Перше таке загострення суперечностей у російсько-американських відносинах відбулось під час Боснійської кризи у 1997 р. та із оголошенням офіційних планів розширення Північноатлантичного альянсу на схід, зокрема за рахунок тих країн, які ще не так давно перебували під цілковитою опікою СРСР у рамках соціалістичної співдружності [25, с. 335].

24 березня 1999 р. розпочалося систематичне бомбардування натівськими ВПС стратегічних об'єктів по всій території Сербії, а 3 липня до Косово 1999 р. був введений військовий контингент Альянсу. В результаті таких дій Косово було фактично відторгнуте від Югославії. Російська Федерація виступила проти інтервенції в Косово з подальшим наданням Сербії гуманітарної та економічної допомоги. В свою чергу західні політики, більшою мірою США, різко розкритикували Росію за відмову підтримки НАТО і вимагали введення проти неї санкцій [25, с. 380]. З цього видно, що косовське питання стало предметом політичних дискусій між Росією і США та послугувало погіршенню двосторонніх відносин аж до відновлення конфронтації.

Невдовзі американська адміністрація порушила договір ПРО 1972 р., взявши курс на розгортання національної протиракетної системи, мотивуючи свої дії безпекою завдання ракетних ударів з боку Іраку та КНДР. Такі дії дали зрозуміти, що США подібними діями підвердили намір вийти з договору ПРО в односторонньому порядку [25, с. 398].

Після чергових президентських перегонів у 2000 р. новим господарем Кремля став молодий і амбітний політик В. Путін, який своїм першочерговим завданням вбачав повернення Росії ролі світового гравця. Зокрема у його зовнішньополітичній доктрині простежується ідея рівноправного діалогу зі США відносно всіх ключових питань світової політики.

24 травня 2001 р. відбувся офіційний візит новообраного російського президента до США, втім у ході зустрічі так і не вдалось досягнути бодай найменшого компромісу з питань ПРО. Водночас США повідомили Росію про план виходу з договору ПРО 1972 р., погодившись при цьому підписати новий договір з Москвою про контроль над озброєнням [22, с. 398]. У травні наступного року під час офіційного візиту Дж. Буша до Росії цей договір було підписано, який зрештою отримав назву Договору про обмеження стратегічних наступальних потенціалів (СНП) і передбачав скорочення до 31 грудня 2012 р. сумарної кількості стратегічних ядерних боєзарядів з 6 8 тис. до 1,7 2,2 тис. одиниць [25, с. 399]. Цей документ був свого роду «моральною компенсацією» Росії за вихід США з ПРО 1972 р.

Новій співпраці у плані зближенню Росії та США певною мірою сприяли події 11 вересня 2001 р., які вкрай загострили проблему міжнародного тероризму. Тоді російський президент зробив деякі спроби піти на компроміс зі Сполученими Штатами в цьому напрямку, втім наміри останнього зазнали тоді невдачі. Не дивлячись на зміну тональності у стосунках двох держав повноцінного потепління між ними так і не відбулося.

На фоні погіршення європейсько-американських відносин через суперечності щодо Іракського конфлікту, в Росії пропагувалась ідея зближення зі США з метою попередження загрози з боку інших держав та наддержавних утворень. Заради цього Москва готова була дотримуватись союзницьких зобов'язань щодо США, а ті в свою чергу мали б визнати Східну Європу, Закавказзя, Центральну Азію, Північно-Східну Азію сферою інтересів національної безпеки Росії [12]. Втім така ідея швидко зійшла нанівець і навіть її натхненники через деякий час заговорили про неможливість такого союзництва, оскільки США тоді вкотре повернулися

до політики стримування Росії.

В цілому ж, погіршення відносин між Москвою і Вашингтоном не позначились на низці стратегічних і найбільш важливих питань двох держав. На початку 2005 р. відбулась перша офіційна зустріч Держсекретаря США К. Райс із російським міністром закордонних справ С. Лавровим, котра мала визначити нові підходи і принципи стратегічного партнерства Росії та США. Ще напередодні зустрічі Держсекретар відкинула ймовірність систематичного перегляду стосунків з Росією. Під час зустрічі з С. Лавровим К. Райс акцентувала свою увагу на питаннях, які стояли на заваді двосторонньому діалогу, зокрема утиски свободи ЗМІ, «справа Юкосу» та нова процедура формування губернаторського корпусу за якою вся повнота влади має зосереджуватись в руках Кремля. Не дивлячись на це Держсекретар окреслила майбутні зовнішньополітичні орієнтири США відносно РФ у відповідності до яких Сполучені Штати мали намір продовжувати діалог з Москвою по низці ключових питань незважаючи на занепокоєння деякими негативними чинниками внутрішньої політики Росії. К. Райс, зокрема, наголосила на підтримці Росії у її прагненнях вступу до СОТ, а також відкинула можливість тиску на РФ задля пошквалювання демократичних процесів. Також у ході зустрічі було узгоджено порядок майбутнього саміту у Братиславі на якому планувалось визначити відносини Росії зі США на найближчі 4 роки. На думку російського політолога Д. Треніна, ця зустріч була покликана задати новий тон російсько-американським відносинам, котрі вже відзначались прохолодою [18].

Загалом же, співпрацю у стратегічній сфері Москва і Вашингтон прагнули зберегти. Прикладом тому був Братиславський саміт, який відбувся у лютому 2005 р. за участю президентів обох країн. На саміті було оцінено стан двосторонніх відносин, зокрема відбувся конструктивний діалог з питань боротьби з глобальними викликами, як то: боротьба з тероризмом, припинення незаконного обігу та вивезення переносних протиповітряних зенітних ракетних комплексів, перешкоджання поширенню ракетних ядерних технологій здебільшого в таких країнах як Іран та Північна Корея [18].

Радники Дж. Буша пропонували уникати прямої конфронтації з Москвою, принаймні до тих пір доки буде не вирішена проблема Іраку [18]. Також ряд політичних аналітиків відзначали про небажання посилення тиску США на Росію у зв'язку з підвищенням цін на нафту. Для Росії різке загострення протиріч зі США також було неприйнятним, оскільки остання потребувала підтримки під час головування на саміті «великої вісімки» у 2006 р. та вступу до СОТ. Із завершенням саміту президенти обох країн прагнули продовжувати політичний діалог. Цьому зокрема свідчить підписана російсько-американська угода про ядерну безпеку [18].

Нову сторінку у російсько-американських відносинах відкрила промова В. Путіна «Глобальні кризи – глобальна відповідальність», зроблена 10 лютого 2007 р. на міжнародній конференції з питань політики й безпеки у Мюнхені. Російський президент зробив акцент на формуванні нової міжнародної системи, яка отримала назву багатополлярності та відзначив про неможливість існування однополярного світу у сучасних умовах, оскільки жодна держава не здатна самостійно розв'язувати глобальні виклики сучасності. Водночас В. Путін гостро засудив наміри Заходу щодо стримування Росії. Ця подія стала по суті фазою нового страту двостороннього суперництва [12].

Відомо, що в оточенні В. Путіна тривалий час конкурували дві основні групи: ліберали, які неприховано приймали західну модель розвитку та сили, що вважали західні цінності згубними для Росії. Політичні аналітики дійшли висновку, що Росія відтоді остаточно зійшла з колії ринкових реформ у класичному розумінні, оскільки у якості зовнішньополітичного важеля почала робити ставку виключно на сировинні ресурси. Свідченням тому стало різке підвищення російських цін на енергоносії для своїх найближчих сусідів. Все це говорило про перегляд зовнішньополітичної концепції Кремля, а разом з нею й стосунків як із найближчим оточенням зокрема так і з Заходом в цілому. Водночас погляди представників колись впливової проамериканської лінії тоді значно змінились. В той же час Росія намагається вести боротьбу проти американського домінування на пострадянському просторі, котре здійснюється шляхом розповсюдження американських суспільно-політичних моделей, прикладом яких російська влада вважає сценарії кольорових революцій. При всьому Білий дім не відкидав співпраці в одних напрямках і неприхованого суперництва в інших. Так, нерозповсюдження зброї масового ураження вважається царинною природної співпраці. Енергетика трактується як сфера, де інтереси розходяться, однак існує потенціал співпраці. Сфера, у якій не може бути компромісів це демократичний вибір пострадянських країн [12].

Президент США у своєму виступі щодо проблем демократії, зробленому напередодні саміту в Хайлігендаммі наголосив на тому, що суперечності двох держав не вийдуть за межі ідеологічного та інформаційного протистояння. Утім, він не виключав подальшого загострення протистояння Москви і Вашингтона у контексті відстоювання своїх інтересів [12]. Саме тому

ряд американських політиків, на кшталт Г. Кіссінджера застерігають Білий дім від подальшого просування НАТО на схід задля уникнення провокативних дій відносно Росії. Така політика, на їх думку, може зрештою призвести до повтору грузинського сценарію на території інших пострадянських країн, зокрема України.

Загалом Росія у силу асиметричності російсько-американських стосунків також прагне уникати «нової холодної війни», проте своїми діями США та країни НАТО «сприяє» нарощуванню останнього військового потенціалів. Прикладом цього стали дискусії навколо розгортання ПРО в Польщі та Чехії у ході яких Росія погрожувала націлити свої ядерні ракети на нові об'єкти в Європі. Водночас Білий дім висловив думку про розміщенні в Польщі своїх ракет «Patriot». Асиметричною відповіддю Росії стало випробування у травні 2007 р. нової балістичної ракети РС-24, здатної нести кілька ядерних зарядів. Така локальна гонка озброєнь підкреслювала хворобливу реакцію Москви щодо дій США на території колишніх її союзників [11].

Погрожуючи зруйнувати універсальні режими контролю над озброєннями Росія намагається вирішити локальні питання двосторонніх стосунків з низкою країн, які раніше належали до сфери радянського впливу. Таким чином, змусивши США відмовитись від планів розгортання ПРО у Чехії та Польщі, Москва певною мірою змогла продемонструвати країнам ЦСЄ та пострадянського простору ілюзорність натівської парасольки [12].

У червні 2007 р. на саміті «великої вісімки» російський президент у знак компромісу висловив свої пропозиції щодо спільного використання зі США однієї із станцій російської системи попередження про ракетний напад в Габалі (Азербайджан) [12].

На початку квітня 2008 р. відбувся Бухарестський саміт відбувся який чітко визначив баланс сил та інтересів Росії, зокрема відклав на перспективу вступ до НАТО України і Грузії. Разом з тим старі члени НАТО продемонстрували, що в майбутньому Росія може не мати права вето на рішення стратегічних питань, пов'язаних з набуттям членства новими країнами. Тут варто загадати позицію М. Горбачова щодо планів розміщення Вашингтоном системи ПРО в Європі, яка підкреслює, що Захід не виконав обіцянки щодо обмеження розширення НАТО в обмін на підтримку возз'єднання Німеччини та її членства в Альянсі [6].

На зламі тисячоліть, на думку Д. Треніна, Кремль все частіше почав розглядати воєнну політику США як цілковито антиросійську. Тоді у військових колах РФ починає відроджуватися образ противника/агресора США від якого Росія має захищатися у такий спосіб, як це було за радянських часів. Такий підхід російські політики все частіше розглядають, як засіб згуртування росіян перед новими загрозами з боку Заходу [33].

Новий виток прохолоди у відносинах між Росією і США був спричинений російсько-грузинським конфліктом у серпні 2008 р., у якому Росія, як зазначається у світовій пресі, виступила на боці південноосетинських та абхазьких сепаратистів. Саме тоді США вдалися до різкої критики зовнішньої політики Росії та її імперських амбіцій на пострадянському просторі. На думку міністра оборони США: «Росія покарала Грузію не стільки за конфлікт із сепаратистами, скільки за прагнення грузинів інтегруватися із західним світом. Це сигнал всім колишнім членам Радянського Союзу, які прагнуть інтегруватися із Заходом і вийти з-під впливу Росії» [7]. Сполучені Штати заявляючи про санкції наголошували на тому, що Росія своїми діями може поставити під сумнів свою заявку про вступ до СОТ подальше перебування у «великій вісімці». Все ж таки Старий світ не виступив єдиним фронтом зі США проти Росії для якого енергетична залежність залишається досить відчутною [28].

Кардинальна зміна тональності у російсько-американських стосунках відбулася з обранням нового президента США – Б. Обами. Новий господар, овального кабінету, обраний від Демократичної партії, на телеканалі NBC заявив: «...для нас важливо побудувати з нуля відносини між США і Росією». Весь подальший діалог супроводжувався тезою про перегляд і оптимізацію російсько-американських відносин. Яскравим прикладом цьому стала Женевська зустріч Держсекретаря США Г. Клінтон з міністром закордонних справ РФ С. Лавровим у березні 2009 р. під час якої була увімкнена символічна кнопка «перезавантаження». Зрештою новообраний кабінет намагається будувати відносини з Росією на прозорості й прагматизмі. На думку Б. Обами одним з ключових моментів зовнішньої політики Росії в майбутньому має стати продовження діалогу зі США щодо співпраці у сфері нерозповсюдження ядерної зброї та боротьби з міжнародним тероризмом. Водночас, деякі представники пропрезидентської партії настоюють на уповільненні темпів розширення НАТО на схід в обмін на «переконання» Росією Ірану у недоцільності ядерного проекту. В свою чергу Росія заявила про перегляд планів розміщення ракетних комплексів «Іскандер» у Білорусі та Калінінградській області [24].

Політичні експерти стверджують, що у перманентних погіршеннях відносин Росії зі США варто звинувачувати обидві сторони. Так, американські неоконсерватори скориставшись тими змінами, які відбулись після падіння Берлінського муру, почали ставити під сумнів угоди

часів холодної війни. Саме наміри розмістити елементи ПРО в Польщі й Чеській Республіці вважаються відгомонам цієї політики. У відповідь, Росія активно намагається відновити на пострадянському просторі зону впливу з подальшим її перетворенням на один зі світових полюсів шляхом розробки та втілення різних інтеграційних проєктів. Московію було зроблено кілька заяв відносно протидії ПРО у Східній Європі шляхом зміцнення та модернізації своїх ядерних сил та стратегічної авіації аж до створення на Кубі бази стратегічних бомбардувальників [16; 34].

Продовженням діалогу на найвищому рівні став офіційний візит Б. Обама до Москви у липні 2009 р. де останній під час зустрічі зі своїм колегою Д. Медведевим обговорив ряд важливих питань двосторонніх відносин, зокрема проблему подальшого скорочення наступальних ядерних озброєнь, покращення торгово-економічних зв'язків, співпрацю у ядерній сфері та врегулювання ситуації в Афганістані. Результатом таких переговорів стало ухвалення меморандуму щодо скорочення і обмеження СНО – до 1,5 тис. боєголовок для кожної зі сторін, рамкового документа з питання подальших кроків співпраці між збройними силами РФ і США, а також угоди про транзит американських військових вантажів територією Росії. Таким чином, на думку ряду аналітиків, головним лейтмотивом російсько-американських відносин за нинішніх умов буде збереження співпраці при існуючих розбіжностях. Останні події справді вселяють надію на те, що з приходом нової адміністрації як в Росії так і США, відносини двох держав вийдуть на новий рівень і відзначатимуться конструктивним діалогом та прагматизмом [34].

Таким чином, російсько-американські взаємини у постбіполярний період характерні своєрідною циклічністю, оскільки досить часто фаза суперечностей у відносинах двох держав змінюється потеплінням за чим слідує новий виток протистояння. Після розпаду СРСР здавалося Росія і США розвивали відносини та створювали спільні інститути незважаючи на розбіжності, що завершилися війною у Косово. Зрештою охолодження політичних відносин між двома державами, яке досить чітко простежувалося останнім часом, деякі політологи схильні розцінювати як початок «нової холодної війни». Втім, зважаючи на нову геополітичну розстановку сил на міжнародній арені, поновлення протистояння між двома ядерними державами на кшталт радянсько-американського видається сьогодні малоімовірним. Останнє здебільшого спростовується невивідністю загострення відносин для обох сторін.

Бібліографічні посилання:

1. **Богатуров А. Д.** Три покоління внешнеполитических доктрин России [Электронный ресурс] / А. Д. Богатуров. – Режим доступа: http://intertrends.ru/current_issue.htm
2. **Богатуров А. Д.** Плюралистическая однополярность и интересы России / А. Д. Богатуров // Свободная мысль. – 1996. – №2. – С. 25-36.
3. Внешняя политика России 1993: Сб. документов: В 2 кн. / Под ред. В. Д. Средин. – М., 2000. Кн. 2: Июнь–декабрь. – 2000. – 253 с.
4. Внешняя политика России: Сб. документов. 1990–1992 / Под. ред. А. С. Чернышева. – М., 1996. – 608 с.
5. **Войтоловский Ф. Г.** Единство и разобщенность Запада: идеологическое отражение в сознании элит США и Западной Европы трансформаций политического миропорядка 1940-2000-е годы / Ф. Г. Войтоловский. – М., 2007. – 464 с.
6. Горбачов закликає Європу протистояти пануванню США, а довіряти Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newsru.ua/press/30may2007/inopressa.html
7. Грузинський конфлікт зашкодить співпраці США і Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.voanews.com/ukrainian/archive/>
8. **Грэм Т.** Размышления о политике США в отношении России [Электронный ресурс] / Т. Грэм. – Режим доступа: <http://www.ilop.ru/>
9. **Гудби Д.** Неразделенная Европа. Новая логика мира в американо-российских отношениях / Д. Гудби. – М., 2000. – 336 с.
10. **Дэнверс У.** United press international: Политика США в отношении России [Электронный ресурс] / У. Дэнверс. – Режим доступа: <http://www.nrs.com>
11. Європа як «пороховий льох» і ядерний арсенал Росії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newsru.ua/press/30may2007/inopressa.html
12. **Іжак О.** Новий формат американсько-російських відносин і реалізація інтересів України [Електронний ресурс] / О. Іжак, О. Гавриш. – Режим доступу: www.db.niss.gov.ua/monitor/comments.php?shownews=339&catid=8-42k
13. **Качинс Э.** Мощь, демократия и американо-российские отношений / Э. Качинс // Россия: Ближайшее будущее: Сб. статей к десятилетию Московского центра Фонда Карнеги. - М., 2012. Вып 4 (3)

2004. С. 90-98.

14. **Коврик-Токар Л.** Зовнішня політика Російської Федерації в рамках Співдружності Незалежних Держав / Л. Коврик-Токар // Науковий вісник ЧНУ: Збірник наукових статей. Історія. Політологічні науки. Міжнародні відносини. – Вип. 229-230. – Чернівці, 2004. – С. 202–205.
15. **Луценко А. В.** Вплив стратегії «м'якої сили» РФ на зовнішню політику України / А. В. Луценко // Актуальні проблеми міжнародних відносин. – К., 2009. – Випуск 85. Частина I. – С. 215-221.
16. **Майоров А.** «Белый лебедь» поселится на Острове свободы? А. Майоров // Известия 26 февраля 2009 г.
17. **Медведєв В. В.** Російсько-американські відносини - ключовий чинник світової безпеки [Електронний ресурс] / В. В. Медведєв. – Режим доступу: ua.korrespondent.net/world/426021
18. Міжнародні відносини і країни світу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.niss.gov.ua/monitoring/week28/doc6.htm
19. **Орлик В. В.** Розширення НАТО на схід: позиції США та Росії щодо входження країн Балтії до Північноатлантичного альянсу / В. В. Орлик // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. Історія. Вип. 65/66. – 2003. – С. 61-64.
20. Пентагон провів успішне випробування ПРО над Тихим океаном [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newsru.ua/press/30may2007/inopressa.html
21. **Пляйс Я.** Теория и практика внешней политики современной России [Электронный ресурс] / Я. Пляйс. – Режим доступу: http://www.rau.su/observer/N10_97/10_05.htm
22. Клінтон і Лавров «перезавантажили» «перевантажені» відносини між США та РФ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.newsru.ua/press/30may2007/inopressa.html
23. **Рогов С. М.** Россия и США: уроки истории и выводы на будущее [Электронный ресурс] / С. М. Рогов // Электронный научный журнал «Россия и Америка в XXI веке». № 1. URL. – Режим доступу: http://www.rusus.ru/?act=read&id=15
24. Росія VS США: відносини з нуля (За матеріалами NBC, The Financial Times, «Труд», The Times, The Washington Post, Le Monde) [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.intv-inter.net/news/article/?id=57754009
25. Системная история международных отношений 1918-2003 / Отв. ред. А. В. Богатуров]. – Т. 3: События 1945-2003. – М., 2003. – 720 с.
26. Системная история международных отношений 1918-2003 / Отв. ред. А. В. Богатуров]. – Т. 4: Документы 1945-2003. – М., 2003. – 598 с.
27. **Сіновець П. А.** Американська ПРО: виклик класичному стримуванню? / П. А. Сіновець // Дослідження світової політики: Зб. наук. пр. – К.: Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. 2002. Вип. 21. – С. 151-162.
28. США Росія: холодна війна? [Электронный ресурс]. – Режим доступу: www.bukovina.biz.ua/news/94/inter.php?id=61
29. США и Россия: новая парадигма неправительственной дипломатии: российско-американские отношения с точки зрения гражданского общества / [Айхара Л., Бунимович Е. А., Кобб Б., Коллинз Д.]; під ред. Д. В. Макарова, Д. Стюарт. – М., 2006. 223с.
30. **Тренін Д. В.** Идентичность и интеграция: Россия и Запад в XXI веке / Д. В. Тренін // Pro et contra. - 2004. - № 3. - С. 9-22.
31. **Тренін Д. В.** НАТО: как уйти от кронфронтации / Д. В. Тренін // Междунар. жизнь. – 1995. – №7. – С. 25-32.
32. **Тренін Д. В.** Новые приоритеты в российской внешней политике: «Проект СНГ» / Д. В. Тренін // Россия: Ближайшее будущее: Сб. статей к десятилетию Московского центра Фонда Карнеги. - М., 2004. - С. 99-105.
33. **Тренін Д. І.** Зовнішня політика Росії: самоствердження чи інструмент модернізації? / Д. І. Тренін // День – 3 червня 2008 р.
34. **Торкунов А. В.** Эволюция российской внешней политики [Электронный ресурс] / А. В. Торкунов. – Режим доступу: http://www.coolreferat.com/
35. У відповідь на ПРО США Росія може розмістити в Білорусі стратегічну авіацію [Электронный ресурс]. – Режим доступу: http://www.povunar.com.ua/world/41816
36. **Шаклеїна Т. А.** Россия и США в новом мировом порядке. Дискусии в политико-академических сообществах России и США (1991-2002) / Т. А. Шаклеїна. М., 2002. 445 с.
37. **Шевчук О. В.** Китай між США та Росією: геостратегічні відносини / О. В. Шевчук. - Миколаїв, 2008. - 448 с.